

éíööáo
Fővárosi Ítéltábla
10.Gf.40.623/2013/7.

A Fővárosi Ítéltábla a Dr. ... Ügyvédi Iroda ... által képviselt ... felperesnek, dr. ... ügyvéd és az ... Ügyvédi Iroda ... által képviselt ... alperes ellen kártérítés megfizetése iránt indított perében, amely perbe a felperes pernyertessége érdekében a ... Ügyvédi Iroda ... által képviselt Felperesi beavatkozóa ... útján beavatkozott, a Fővárosi Törvényszék 2013. június 18-án kelt 22.G.41.052/2013/8. számú ítélete ellen előterjesztett fellebbezések, illetve csatlakozó fellebbezés folytán indult másodfokú eljárásban meghozta az alábbi

ítéletet:

A Fővárosi Ítéltábla az elsőfokú bíróság ítéletét azzal hagyja helyben, hogy a felperesi beavatkozó illetékmentessége folytán le nem rótt 2.500.000 (Kétmillió-ötszázezer) forint jogorvoslati illetéket az állam viseli;

kötelezi a felperest, hogy 15 napon belül fizessen meg az alperesnek 3.300.000 (Hárommillió-háromszázezer) forint + áfa összegű másodfokú perköltséget.

A Fővárosi Ítéltábla megállapítja, hogy a felperes mentesülése ellenére lerótt jogorvoslati illeték összege 15.000 (Tizenötezer) forint.

Az ítélet ellen fellebbezésnek nincs helye.

Indokolás

A felperesi jogelőd (a továbbiakban: felperes) az általa 2002 augusztusában kiírt előminősítéses közbeszerzési eljárás eredményeként 2002. december 23-án szerződést kötött az alperessel mint a közbeszerzési eljárás nyertesével az ...-es autópálya, valamint ...-es autóút meghatározott szakasza építési munkáinak elvégzésére 44.767.485.000 forint + ÁFA díjazás ellenében. A vállalkozói díj utóbb többszöri szerződésmódosítást követően 48.799.276.399 forint + ÁFA összegre módosult. A Gazdasági Versenyhivatal (GVH) által hivatalból indított versenyfelügyeleti eljárás eredményeként a Versenytanács ... számú határozatával megállapította, hogy az alperes és az eljárás alá vont további négy gazdasági társaság versenykorlátozó módon felosztották egymás között a felperes által 2002-ben meghirdetett autópálya-építési munkák elvégzését és az egyes társaságokkal szemben különböző összegű bírságot szabott ki. A határozat indokolása egyebek

mellett rögzíti, hogy az eljárás alá vont társaságok megállapodtak abban, hogy melyikük lesz az adott pályázat nyertese, valamint 2., illetve 3. helyezettje. Ennek kapcsán egyeztették áraikat, illetve arról is tárgyaltak, hogy a nyertes melyik versenytársat vonja be alvállalkozóként.

Az eljárás alá vont társaságok által megvalósított, a pályázatokhoz kötődő árkérdéseket is érintő piacfelosztás árfelhajtó hatású is lehet, az mind a magyar, mind a nemzetközi versenyjogi gyakorlat szerint a legsúlyosabb versenykorlátozások közé tartozik. Közvetlen fogyasztóként a felperes volt a kartell károsultja, de közvetve, egyfelől az autópálya használókat, másfelől a költségvetési kiadásokat adóforintjaikból fedező személyt, illetve vállalkozást is érinti a jogsértés. A versenyellenes megállapodás az árak, legalábbis a beadási sávok egyeztetésére is kiterjedt, mert ily módon garantálható a piacfelosztás realizálása. E magatartás ellentétes a Tptv. 11. § (1) bekezdés (helyesen (2) bekezdés) külön nevesített a) pontjával, és mivel a megállapodás a felperes által közbeszerzési törvény szerinti eljárásban lefolytatott pályáztatáshoz kötődött, megállapítható a Tptv. 11. § (2) bekezdés e) pontjának megsértése is. A megállapodás nem csak korlátozta, hanem ki is zárta a versenyt az autópálya-építés piacán, mert a munkák elhúzódása miatt több évre meghatározta az építőipar ezen fontos szegmensének fejleményeit. Az egyeztetések sikerrel jártak, minden pályázó vállalkozás elnyerte a számára fenntartott projektet. A kartell árfelhajtó hatásának pontos számszerűsített mértéke szakértő igénybevétele nélkül, a Versenytanács ismeretei alapján nem volt kiszámítható, de ennek hiányában is megállapítható volt a Tptv. 11. §-ának megsértése.

Az eljárás alá vont gazdasági társaságok által a GVH ellen indított perben a Fővárosi Bíróság 2.K.33.024/2004/46. számú ítéletével elutasította a versenytanácsi határozat felülvizsgálata iránt előterjesztett keresetet, a Fővárosi Ítéltábla e döntést helybenhagyó, 2007. augusztus 29-én kelt 2.Kf.27.360/2006/29. számú jogerős ítéletét a Legfelsőbb Bíróság mint felülvizsgálati bíróság 2008. december 3-án meghozott Kfv.IV.39.399/2007/28. számú ítéletével hatályában fenntartotta.

A felperes jogi képviselője útján 2007. szeptember 20-án kelt levelében 15 napos határidővel 11.191.628.700 forint megfizetésére szólította fel az alperest arra hivatkozással, hogy az alperes és versenytársai a Versenytanács határozatában rögzített árfelhajtó hatással járó versenykorlátozó megállapodása és összehangolt magatartása a felperesnek kárt okozott.

A felperes 2007. november 27-én előterjesztett keresetében az alperest a Ptk. 339. § (1) bekezdése alapján 11.147.133.095 forint + ÁFA összegű kártérítés és ezen összeg után 2007. január 1. napjától a törvényes mértékű késedelmi kamat megfizetésére kérte kötelezni.

A felperes 2009. május 7-én előterjesztett (2009. április 29-én kelt) beadványában akként módosította keresetét, hogy elsődlegesen annak megállapítását kérte, hogy a perbeli vállalkozási szerződés a szerződéses ár vonatkozásában a Ptk. 200. § (2) bekezdése szerinti semmisségi okból részlegesen érvénytelen, továbbá az érvénytelenség jogkövetkezményeként a Ptk. 237. § (2) bekezdése alapján a határozat hozataláig terjedően a szerződés érvényessé nyilvánítását és az érvénytelenség okának megszüntetését kérte akként, hogy a bíróság kötelezze

alperest 11.227.789.544 forint összegű extraprofit mint ellenszolgáltatás nélkül maradt szolgáltatás visszafizetésére, és ezen összeg után 2007. január 1. napjától a kifizetésig a törvényes mértékű késedelmi kamat megfizetésére; a marasztalási összeg és a törvényes mértékű kamat megfizetésére másodlagosan a Ptk. 339. § (1) bekezdése alapján kártérítés címén tartott igényt. Elsődleges kereseti kérelme indokaként egyebek mellett arra hivatkozott, a Tpvt. 11. § (3) bekezdése szerint azokat a jogkövetkezményeket, amelyeket a törvény az (1) bekezdésben meghatározott tilalom megsértéséhez fűz, együttesen kell alkalmazni a Ptk.-ban a jogszabályba ütköző szerződésre előírt jogkövetkezményekkel, a Ptk. 200. § (2) bekezdése szerint pedig a jogszabályba ütköző vagy a jogszabály megkerülésével kötött szerződés semmis, így az alperes versenykorlátozó magatartása a vállalkozói díj tekintetében a vállalkozási szerződés részleges érvénytelenségét okozza. Egyebekben az alperesi magatartás a régi Kbt. (1985. évi XL. törvény) 24. § (1) bekezdésébe is ütközik, így e törvény 88. § (9) bekezdése alapján is helye van a Ptk. 200. § (2) bekezdésére alapítva a részleges érvénytelenség megállapításának. A szerződést megelőző helyzet nem állítható helyre, az érvénytelenség oka az extraprofit összegének a felperes részére történő visszafizetésével küszöbölhető ki. A kártérítésre irányuló másodlagos kereseti kérelme körében az alperes jogellenes magatartásként a Tpvt. 11. § (2) bekezdés a), b) és e) pontjának a Versenytanács határozatával megállapított megsértésére hivatkozott, az ezzel okozati összefüggésben keletkezett kárát pedig abban jelölte meg, hogy a szerződéses árban alperesnek azt az extraprofit-összeget is kifizette, amelyhez alperes jogszabályba ütköző versenykorlátozó, piacfelosztó magatartásával jutott hozzá. A marasztalási összeg számítására nézve felperes részletes előadást tett, annak alperesi vitatása esetére igazságügyi szakértő kirendelését indítványozta.

Az alperes ellenkérelme mindkét jogcím tekintetében a kereset elutasítására irányult. Az alperes véleménye szerint a vállalkozási szerződés díjkikötésre vonatkozó rendelkezése nem semmis, nem ütközik jogszabályba és nem jogszabály megkerülésével kötötték. A kártérítésre irányuló másodlagos kereseti kérelemre nézve az alperes a felperes keresetösszege mellett a kár bekövetkeztét is vitatta, továbbá arra hivatkozott, sem a felperes károsodása, sem a kár összegszerűsége nem bizonyított.

Az elsőfokú bíróság a felperes elsődleges keresetének jogalapja tekintetében 2009. november 5-én meghozott 22.G.40.139/2009/23. számú közbenső ítéletével a semmisség megállapítása mellett a peres felek között 2002. december 23-án létrejött szerződést a határozat jogerőre emelkedéséig terjedő időre hatályossá nyilvánította. Az alperes fellebbezése folytán eljáró Fővárosi Ítéltábla 2010. október 21-én meghozott 14.Gf.40.137/2010/5. számú végzésével a közbenső ítéletet hatályon kívül helyezte és az elsőfokú bíróságot az eljárás folytatására utasította. Határozata indokolásában egyebek mellett kifejtette, a felperes mint szerződő fél attól függetlenül rendelkezik keresetösszege joggal a perbeli vállalkozási szerződés érvénytelenségének megállapítása iránti perindításra, hogy a szerződés teljesítéséhez szükséges pénzeszköz milyen forrásból állt rendelkezésre, és hogy a már megvalósult beruházás tekintetében megszűnt az építetői pozíciója, mert a

szerződés érvénytelenségének megállapítására és jogkövetkezményeinek levonására annál közvetlenebb jogi érdek nem állhat fenn, minthogy a felperes maga az egyik szerződő fél. A felperes által hivatkozott semmisségi okot a vállalkozási szerződés tekintetében nem látta megállapíthatónak, nem tudta elfogadni azt, hogy a Tpvt. 11. § (3) bekezdését az elsőfokú bíróság a kartell résztvevője és károsultja között létrejött szerződésre is kiterjesztően értelmezte; a rendelkezésre álló adatok alapján hivatalból sem észlelte a vállalkozási szerződés nyilvánvaló semmisségét. A határozat indokolása továbbá rögzíti azt is, hogy versenyjogsértés által okozott kár esetén közvetlenül a deliktualis felelősségi szabály, a Ptk. 339. § (1) bekezdése alapján, a kártérítés általános szabályai szerint kártérítés követelhető, és az elsőfokú bíróságot a másodlagos kereseti kérelem tekintetében az eljárás folytatására utasította.

A folytatódó eljárásban felperes kártérítési keresete többszöri pontosítását követően 2011. november 8-án benyújtott (2011. november 7-én kelt) beadványában terjesztette elő végleges keresetét, amelyben az alperest 13.439.276.399 forint és 2007. január 1-től a kifizetésig a Ptk. 301. §-a szerinti törvényes mértékű kamat megfizetésére kérte kötelezni. Keresetét elsődlegesen szerződésszegéssel okozott kár megtérítése iránt a Ptk. 318. § (1) bekezdésére és 339. § (1) bekezdésére, másodlagosan szerződésen kívül okozott kár megtérítése iránt a Ptk. 339. § (1) bekezdésére alapította.

Harmadlagosan a Ptk. 200. § (2) bekezdése alapján kérte alperes marasztalását, a szerződés jogszabályba ütközése mellett azt is állítva, a szerződés nyilvánvalóan jóerkölcsbe ütközik, ezért is semmis. Az érvénytelenség jogkövetkezményeként a Ptk. 237. § (2) bekezdése alapján a határozathozatalig a szerződés hatályossá nyilvánítását és alperesnek a kereseti kérelemben megjelölt összegű extraprofit mint ellenszolgáltatás nélkül maradt szolgáltatás, valamint kamatai visszatérítésére kötelezését kérte. A szerződés nyilvánvaló jóerkölcsbe ütköző volta körében arra hivatkozott, hogy a vállalkozási szerződés alapjául létrejött kartell megállapodással megvalósított tisztességtelen piaci magatartás kivívja a társadalom rosszallását, elítélendő, ahhoz a bíróság nem nyújthat segédkezet. Véleménye szerint továbbá mindenképpen elítélendő alperesnek a kartellbe tömörülést követően a felperessel szemben tanúsított magatartása, úgyszintén nem hagyható jogkövetkezmények nélkül azon szerződés sem, amelyet a kartell magatartást tanúsító alperes a biztosan nyerő pozíció birtokában kötött meg. Felperes véleménye szerint nem vizsgálható elkülönülten a jogerősen megállapított alperesi versenysértő magatartás és az alperes mint nyertes pályázó által megkötött vállalkozási szerződés. Az összecszerűség bizonyítása körében fenntartotta a szakértői bizonyításra irányuló indítványát.

Az alperes ellenkérelme továbbra is a kereset elutasítására irányult a vagylagosan előterjesztett mindhárom kereseti kérelem vonatkozásában. A kártérítésre irányuló kereseti kérelmek tekintetében vitatta a felperes keresetőségi jogát. A harmadlagos kereseti kérelemmel szemben arra hivatkozott, a közbenső ítéletet hatályon kívül helyező végzésének indokolásában a Fővárosi Ítéltábla megállapította, hogy a versenyjogsértés nem eredményezi a vállalkozási szerződés

semmisségét és hivatalból megállapítható egyéb nyilvánvaló semmisségi okot sem észlelt, a felek közötti vállalkozási szerződés jellegénél fogva, tárgya és tartalma alapján nem válthatja ki a társadalom rosszallását, függetlenül attól, hogy a versenykorlátozásra irányuló megállapodás a társadalom erkölcsi rosszallását vonja maga után, és utóbbi így nyilvánvalóan jóerkölcsbe ütközik.

Az elsőfokú bíróság 2011. november 29-én meghozott 22.G.40.139/2009/61. számú ítéletével a felperes mindhárom jogcímen előterjesztett keresetét elutasította, felperest az alperes részére 1.250.000 forint perköltség megfizetésére kötelezte.

A Fővárosi Ítéltábla 2012. június 26-án meghozott 14.Gf.40.088/2012/11. számú részítéletével az elsőfokú bíróság ítéletének a felperes kártérítés megfizetésére irányuló elsődleges és másodlagos kereseti kérelmeit elutasító rendelkezéseit helybenhagyta, a szerződés semmisségének megállapítására és a jogkövetkezmények levonására irányuló harmadlagos kereseti kérelmet elutasító ítéleti rendelkezést pedig a perköltségre is kiterjedően hatályon kívül helyezte, és ebben a keretben az elsőfokú bíróságot a per újabb tárgyalására és újabb határozat hozatalára utasította. A kártérítési igény vonatkozásában a felperes keresetösségi jogára nézve a Legfelsőbb Bíróság hasonló tényállású ügyben született Pfv.X.20.030/2011/8. számú határozatában foglaltakra utalva rámutatott, nem a keresetösségi jog körébe, hanem a kártérítési kereset érdemi elbírálására tartozik az a körülmény, hogy a felperes által állított károkozás a felperes vagyonában okozott-e értékcsökkenést. A perbeli projektet a felperes nem saját forrásból valósította meg, ezért kizárt, hogy az alperes jogellenes magatartása folytán nála keletkezett volna az általa állított kár, amit az alperesek által jogellenesen elért extraprofitban jelölt meg. Az sem hagyható figyelmen kívül, hogy a megépült utak és a megvalósításukhoz a felperes által felvett hitel átadásra került a Felperesi beavatkozónak, a kárt, amennyiben volt, felperes teljes egészében áthárította a közvetett fogyasztónak minősülő Felperesi beavatkozóra. Így végső soron nem a felperes vagyonában következett be a vagyonsökkenés, az államra áthárított költség nem tekinthető a felperes kárának, helytálló ezért a kártérítésre irányuló kereseti kérelmek elutasítása.

A szerződés semmisségére alapított harmadlagos kereseti kérelem vonatkozásában a Fővárosi Ítéltábla egyebek mellett rámutatott, bár maga a kartell megállapodás úgyis mint jogszabályba ütköző szerződés, nyilvánvalóan sérti a társadalom értékítéletét, ezért egyúttal jóerkölcsbe is ütközik, ez az egyértelműség a vállalkozási szerződésre már nem vonatkozik. A jóerkölcsbe ütközés - a teljesen egyértelmű és nyilvánvaló esetektől eltekintve - nem az a semmisségi ok, amit a bíróságnak az eljárás során hivatalból kell észlelnie, és erre a peres felek figyelmét felhívnia. Ennek oka, hogy az életviszonyok folyamatos változásával a társadalomban érvényesülő erkölcsi normarend és ezzel együtt a joggyakorlat is változik, amelyre a jóerkölcsbe ütközés generálklausulája lehetőséget is ad. A felperes azonban a megismételt eljárásban a szerződés jóerkölcsbe ütközés címén történő semmisségének megállapítására és a jogkövetkezmények levonására vonatkozó igényét harmadlagos kereseti kérelemként előterjesztette. E módosított kereset érdemi vizsgálat nélküli elutasítására az elsőfokú bíróság számára nem

adott alapot az a körülmény, hogy a másodfokú bíróság korábbi eljárása során jogszabályba ütközés jogcímén a semmisségi keresetet nem találta megalapozottnak, és hivatalból nem észlelte a szerződés jóerkölcsbe ütközés jogcímén megállapítható semmisségét. Ilyen kereset elbírálására, vizsgálatára a perben még egyáltalán nem került sor, e körben ezért szükséges az elsőfokú eljárás megismétlése.

A részítéletet a felperes felülvizsgálati kérelme folytán eljárva a Kúria mint felülvizsgálati bíróság 2013. január 29-én meghozott Gvf.VII.30.284/2012/8. számú részítéletével hatályában fenntartotta, határozata indokolásában ugyanakkor azt is kifejtve, a 2003. évi CXXVIII. törvény keresetlevél benyújtásának időpontjában hatályban volt 4. § (1) és (2) bekezdése szerint felperes nem volt elzárva attól, hogy a perbeli vállalkozási szerződéssel összefüggő kártérítési igényt a saját nevében érvényesítse, azonban keresetét kizárólag a Felperesi beavatkozójavára szóló marasztalás iránt terjeszthette volna elő. A 2007. december 31-i hatállyal módosult 2003. évi CXXVIII. törvény 4. § (2) bekezdése felperest építetői minőségében a Felperesi beavatkozójavára és nevében jogosította fel eljárásra, a közúti közlekedésről szóló 1988. évi I. törvény 2008. január 1-től hatályos, utóbb 2009. január 1-jei, majd 2011. január 1-jei hatállyal módosított, a jogerős részítélet meghozatalakor hatályos 29. § (1) bekezdése ugyancsak arra jogosította fel a felperest, hogy a Felperesi beavatkozókizárólagos tulajdonában lévő országos közutak fejlesztése és építetői feladatainak ellátása során a Felperesi beavatkozójavára és nevében járjon el. Ily módon felperes a perben az általa állított alperesi jogellenes magatartással okozati összefüggésben keletkezett, az extraprofit érvényesítése miatt a Felperesi beavatkozónak okozott kár megtérítése iránt már csak mint a törvény által meghatalmazott képviselő léphetett volna fel, a maga nevében és javára a keresetlevélben hivatkozott tényekre alapítottnak nem kérhette az alperes marasztalását. A felperes javára az alperes marasztalására ezért sem kerülhetett sor.

A hatályon kívül helyezést követően megismételt eljárásban a felperes 2012. augusztus 22-én előterjesztett (2012. augusztus 15-én kelt) beadványában a vállalkozási szerződés jóerkölcsbe ütközése miatti semmisségéből eredő jogkövetkezmények levonására irányuló keresetét akként tartotta fenn, hogy az alperest 11.147.133.095 forint „extraprofit” visszatérítésére kérte kötelezni. Keresete ténybeli és jogi alapjaként fenntartotta korábbi nyilatkozatait. Hangsúlyozta, a szerződés megkötését megelőző, jogszabályba ütköző kartell megállapodás az általánosan elfogadott erkölcsi normákat és szokásokat nyilvánvalóan sérti, ezért az általános társadalmi megítélés a szerződést is egyértelműen tisztességtelennek, elfogadhatatlannak minősíti. Ezen túl mindenképpen elítélendő a kartell megállapodás megkötését követően a felperessel szemben tanúsított alperesi magatartás. Úgyszintén nem hagyható jogkövetkezmény nélkül, hogy a szerződést a kartell magatartást tanúsító alperes biztosan „nyerő” pozíció birtokában kötötte. A perbeli közbeszerzési eljárásban a munka biztos elnyerése érdekében kartellbe tömörült gazdasági társaságok a Tptv. 11. §-ának megsértésén túl a közfelfogásban érvényesülő azon erkölcsi normarendet is megsértették, amely a verseny tisztaságán és a minta/ellenérték arányosságán alapul. Az alperes részéről a

tisztességes verseny megsértése, a biztos piacszerzés érdekében titokban alakított kartellel a felperes mint megrendelő jóhiszeműségének kihasználása, az elvégzett munkával arányos vállalkozói díjon felüli extraprofit megszerzése nyilvánvalóan a társadalom erkölcsi rosszallását vonja maga után. Nyilvánvalóan jóerkölcsbe ütközőnek minősül egy olyan szerződés, amely a jelenlegi szabályozás szerint már bűncselekménynek is minősülő kartell közbejöttével kerül megkötésre. Az ezzel ellentétes értelmezés a versenykorlátozó magatartások erkölcsi legitimálását jelentené. Az alperes jogszabályba ütköző magatartása (kartell) eredményezte azt a helyzetet, hogy a közbeszerzési eljárás nyerteseként a felperes az alperessel kötött vállalkozási szerződést, ezért a szerződés nyilvánvalóan jóerkölcsbe ütközik.

Az alperes korábbi nyilatkozatait fenntartva továbbra is a kereset elutasítását kérte. Elévülési kifogást is előterjesztett. Az 1/2010. (VI. 28.) PK vélemény 4. pontjában foglaltakra utalva kifejtette, a bírói gyakorlat szerint kizárólag az érvénytelenség azon általános jogkövetkezménye érvényesül időbeli korlát nélkül, hogy az érvénytelen szerződésre jogot alapítani nem lehet, az érvénytelenség Ptk. 237. §-ában foglaltak szerinti további jogkövetkezményei azonban már csak az elévülés és az elbirtoklás korlátai között vonhatók le. Így az érvénytelen szerződés alapján kifizetett vállalkozói díjrészlet visszakövetelésére is csak a kifizetés napjától számított 5 éves elévülési időn belül van lehetőség. A 2002. december 23-án megkötött perbeli vállalkozási szerződés alapján felperes a munkák ellenértékét a teljesítés folyamatában részletekben fizette meg az alperes részére. A felperes 2007. szeptember 20-án kelt levelében az alperes és versenytársai versenykorlátozó megállapodásával és összehangolt piaci magatartásával okozott kár megtérítésére szólította fel az alperest, vagyis a felszólítás kártérítési jogviszonyból eredő igényérvényesítésére irányult. A felperes 2007. november 21-én előterjesztett keresetében is kizárólag kártérítésre irányuló igényt érvényesített, az állítása szerint fennálló kártérítési jogviszonyra hivatkozással. A szerződés nyilvánvalóan jóerkölcsbe ütközése miatti semmisségére alapított és e semmisségi jogkövetkezményeinek alkalmazására irányuló kereseti kérelmet felperes csak a 2011. november 7-én kelt (november 8-án benyújtott) beadványában terjesztett elő. Figyelemmel arra, hogy sem a felperesi felszólítólevél, sem a felperes eredeti keresete nem irányult a szerződés nyilvánvaló jóerkölcsbe ütközése miatti semmisségéből eredő követelés érvényesítésére, ezen igény vonatkozásában azok nem eredményezhették az elévülés Ptk. 327. § (1) bekezdése szerinti megszakadását. A felperes eredeti keresetéhez a kereseti kérelemhez kötöttség eljárásjogi alapelvből és a Pp. 121. § (1) bekezdés c) pontjában foglaltakból következően sem fűződhetett ilyen joghatás, arra is figyelemmel, hogy az egységes bírói gyakorlat szerint a bíróság a perben kizárólag a kereseti kérelem alapjául szolgáló jogviszonyt bírálja el (2/2010. PK vélemény 5.a) pont; BH 2004. 504; EBH 2006. 1422). A szerződés jóerkölcsbe ütközése miatti semmisségére alapított felperesi követelés az elévülés megszakadása hiányában az érvényesítésére irányuló keresetmódosítás 2011. november 8-i előterjesztése időpontjában már elévült.

Az alperes véleménye szerint az elévülés szempontjából annak sincs jelentősége, hogy 2009. május 7-én előterjesztett keresetmódosításában felperes a Ptk. 200. §

(2) bekezdésére alapítva a szerződés jogszabályba ütközés miatti semmisségéből eredő követelést is érvényesített. E körben utalt a felperes által a kartell megállapodásban résztvevő másik alvállalkozó ellen indított azonos tárgyú perben a Kúria mint felülvizsgálati bíróság által meghozott Gfv.IX.30.161/2012/7. számú ítéletben foglaltakra, amely szerint a módosított Pp. 247. § (1) bekezdésébe ütköző, meg nem engedett keresetmódosításnak minősül, ha az első fokú eljárásban semmisségi okként a szerződés jogszabályba ütközésére hivatkozó felperes fellebbezésében a szerződés jóerkölcsbe ütközése miatti semmisségét is állítva kéri a keresetének való helyt adást.

Egyebekben az alperes utalt arra is, a felperes keresetében annak tartalma szerint olyan tényekre, körülményekre hivatkozik, amelyek - a Fővárosi Ítéltábla közbenső ítéletet hatályon kívül helyező végzésében kifejtettekre is figyelemmel - a szerződés jóerkölcsbe ütközése miatti semmisségének megállapítására nem, legfeljebb a megtévesztés, illetve a feltűnő értékaránytalanság címén történő megtámadására szolgálhatnak alapul, a Ptk. 236. §-ában meghatározott megtámadási határidő lejártára figyelemmel azonban a megtámadás már nem vezethet eredményre. Erdemben az alperes azt hangsúlyozta, a korábbi előadásaihoz képest felperes módosított keresetében nem jelölt meg és nem bizonyított olyan többlet tényállási elemet, ami a szerződés jóerkölcsbe ütközés miatti semmissége megállapítására alapul szolgálhatna.

A felperes vitatta az elévülési kifogás megalapozottságát. Állította, 2007 szeptemberében felszólította alperest a fizetésre, majd határidőben a keresetét is előterjesztette, annak alapjául mindvégig a Ptk. 200. § (2) bekezdését jelölte meg. A harmadlagos kereseti kérelme nem új kereset, csak a jogcímet érintő keresetmódosítás, illetve pontosítás, alaptalanul hivatkozik alperes az elévülésre.

Az elsőfokú bíróság 2012. október 29-én kelt, a 14. sorszámu végzéssel 2012. december 7-én kijavított 22.G.41.335/2012/10. számú ítéletével a keresetet elutasította.

A felperes és a felperes pernyertessége érdekében a ... útján beavatkozó Felperesi beavatkozófellebbezése folytán eljáró Fővárosi Ítéltábla 2013. március 12-én meghozott 14.Gf.40.153/2013/2. számú végzésével az elsőfokú bíróság ítéletét hatályon kívül helyezte és az elsőfokú bíróságot a per újabb tárgyalására és újabb határozat hozatalára utasította, mert az elsőfokú bíróság az eljárási szabályok lényeges megsértésével anélkül hozott ítéletet, hogy lehetőséget biztosított volna a beavatkozónak perbeli jogai gyakorlására, továbbá indokolási kötelezettségének sem tett maradéktalanul eleget.

Az újabb megismételt eljárásban a felperes változatlanul fenntartotta keresetét és korábbi perbeli nyilatkozatait. Továbbra is vitatta az alperesi elévülési kifogás megalapozottságát. Állította, a keresetlevél 2007. november 21-i benyújtásával a Ptk. 327. § (1) bekezdése szerint megszakadt az elévülés, a felperes a perben mindvégig azonos, a kartell magatartásból eredő kárának megtérítésére irányuló marasztalási igényt érvényesített, az érvényesíteni kívánt jogként a Ptk. 339. § (1) bekezdése mellett a Ptk. 200. § (2) bekezdését is megjelölte, marasztalási

összegként pedig az alperes jogellenes magatartásával elért aránytalan előny visszatérítésére tartott igényt. Az, hogy utóbb keresete jogcímeiként a szerződés jóerkölcsbe ütközését is megjelölte, felperes véleménye szerint nem jelentette a kereset megváltoztatását, tekintettel arra is, hogy az egységes ítélkezési gyakorlat szerint a bíróság olyan okból is megállapíthatja a szerződés semmisségét, amelyre a felek nem hivatkoztak, amennyiben a perben rendelkezésre álló bizonyítékok alapján a semmisségi ok fennállása megállapítható (BH2007. 191). A jelen esetben pedig a Versenytanács határozata alapján abban az esetben is megállapítható lenne a kartellező magatartással megkötött szerződés jóerkölcsbe ütközése, ha arra külön nem hivatkozott volna. A felperes továbbra is állította, a Versenytanács határozata anyagi jogi értelemben az ítélőtábla ítéletével 2007. augusztus 27-én vált jogerőssé, ettől az időponttól pedig 2011. november 8-ig nem telt el az 5 éves elévülési idő. Mindezek mellett felperes a Ptk. 234. § (1) bekezdésére és a BH 1998.601 számú eseti döntésre hivatkozással változatlanul állította azt is, a szerződés semmisségére határidő nélkül, mindaddig lehet hivatkozni, amíg az azzal kapcsolatos igényt a bíróság jogerős ítélettel el nem bírálta.

A felperesi beavatkozó a felperes által előadottakhoz csatlakozva az elévülési kifogás körében hangsúlyozta azt is, felperes már a 2007. szeptember 20-i felszólító levélben közölte alperessel, hogy a versenykorlátozó magatartásával és a versenytársaival összehangolt piaci magatartásával neki kárt okozott, és kérte annak megtérítését. A felszólító levél tartalmazta azokat az adatokat, amelyek alapján alperes a vele szemben támasztott követelést azonosítani tudta. A felszólítás ezért a GKT 72/1973. számú állásfoglalásban foglaltak szerint alkalmas volt az elévülés megszakítására, mivel abból az alperes meg tudta állapítani, hogy milyen jogviszonyból, illetőleg tényállásból származó követelésről van szó, illetve hogy a felperes az alperes és versenytársai versenykorlátozó magatartásával összefüggésben realizált aránytalan előnyt szeretné visszakapni, amely aránytalan előny megféleltethető a Ptk. 237. § (2) bekezdése alapján visszakövetelt ellenszolgáltatás nélküli szolgáltatás összegének. A 2007. szeptember 20-i írásbeli felszólítással az elévülés megszakadt, a szerződés nyilvánvaló jóerkölcsbe ütközésére alapított 2011. november 7-i keltezésű keresetmódosítás pedig az újra indult elévülési időn belül került előterjesztésre.

A per érdemére nézve a beavatkozó a BH 2009.6 számú eseti döntésre utalva azt emelte ki, hogy a felperes szerződő partnereként alperesnek mint vállalkozónak már a szerződés megkötésekor a közfelfogásban érvényesülő erkölcsi normarendszer szerint kellett volna eljárnia. E kötelezettségét a kartellben való részvétellel megsértette, ami a szerződés érvénytelenségét vonja maga után. Nyilvánvaló ugyanis, hogy a szerződéskötéshez versenykorlátozó magatartás vezetett, és az alperes célja az volt, hogy a kartell megállapodás következtében a szerződés megkötésére a neki legkedvezőbb, értelemszerűen a versenyárnál magasabb összegű vállalkozói díjon kerüljön sor, illetve a verseny díjcsökkentő hatásai kizárásra kerüljenek. A felperesi beavatkozó véleménye szerint a perben a bíróságnak azt kell vizsgálnia, hogy az alperes kartellben való részvétele és ekkénti szerződéskötése a közfelfogásban érvényesülő erkölcsi normarendszert sérti-e.

Az alperes a perben tett korábbi nyilatkozatait fenntartva változatlanul a kereset elutasítását kérte. Az elévülés vonatkozásában a felperesi beavatkozó által előadottakra tekintettel állította, a szerződés semmisségére alapított restitúciós igény az alapjául szolgáló jogviszony tekintetében nem azonos a jogellenes károkozó magatartásból eredő kártérítési igénnyel, ugyanakkor a felperes 2007 szeptemberi felszólító levele, majd az ezt követően előterjesztett keresete is kizárólag a felperes által állított kártérítési jogviszonyból eredő kártérítési igény érvényesítésére irányult, ezért a szerződés semmisségére, különösen a jóerkölsbe ütközés miatti semmisségre alapított igény tekintetében nem szakította meg az elévülést. A felperesi felszólításból az alperes számára nem volt azonosítható, hogy a felperes a szerződés semmisségéből eredő restitúciós igényt érvényesítene, így a felszólítás - az EBH 2007.1687 számú határozatban foglaltakra is figyelemmel - a felperesi beavatkozó állításával szemben nem felelt meg a GKT 72/1973. számú állásfoglalásban rögzített követelményeknek. Azt, hogy a kárigény érvényesítése a semmisségből eredő igények tekintetében nem szakítja meg az elévülést, az alperes véleménye szerint a Kúria azonos tárgyú másik perben született, az alperes által korábban már hivatkozott Gfv.IX.30.161/2012/7. számú ítéletében foglaltak is alátámasztják, amelyből az következik, hogy a szerződés jóerkölsbe ütközése miatti semmisségéből eredő igény érvényesítése a korábban előterjesztett kártérítési keresethez képest keresetváltoztatásnak minősül.

Az ügy érdemére nézve az alperes kiemelte, a felperes a szerződést megelőző közbeszerzési eljárásban tanúsított alperesi magatartásból vezeti le a szerződés semmisségét, ugyanakkor az egységes bírói gyakorlat szerint a pályáztatási eljárás szabályainak megsértése nem eredményezheti az annak alapján kötött szerződés érvénytelenségét. Utalt a Fővárosi Ítéltábla részíteleiben foglaltakra is, amely szerint a versenytársak közötti (horizontális) kartell megállapodás mint jogszabályba ütköző szerződés sérti a társadalom értékítéletét, ezért egyúttal a jóerkölsbe is ütközik, ez az egyértelműség azonban a (vertikális) vállalkozási szerződésre már nem vonatkozik. A felperes olyan többlet tényállási elemet, amely alapul szolgálhatna a szerződés nyilvánvaló jóerkölsbe ütközésének megállapítására, nem jelölt meg, tartalmát tekintve a felperesi kereset a szerződés megtévesztés, illetve feltűnő értékaránytalanság címén történő megtámadása iránti igény érvényesítésére irányul, amelynek előterjesztésével azonban a felperes elkészt.

Az elsőfokú bíróság 2013. június 18-án meghozott 22.G.41.052/13/8. számú ítéletével a felperes keresetét elutasította, felperest az alperes részére 13.439.276 forint + áfa összegű ügyvédi munkadíjból és 900.000 forint fellebbezési eljárási illetékből álló perköltség megfizetésére kötelezte.

Először az alperesi elévülési kifogás megalapozottságát vizsgálva az elsőfokú bíróság ítélete indokolásában a Ptk. 234. § (1) bekezdésében és az 1/2010. (VI. 28.) PK véleményben foglaltakra utalva kifejtette, az érvénytelenség jogkövetkezményei közül kizárólag azon általános jogkövetkezmény érvényesítésére és alkalmazására van lehetőség határidő nélkül hivatalból, hogy az érvénytelen ügyletre nem lehet jogot alapítani, ahhoz nem fűződik a felek által célzott joghatás. Az érvénytelenség egyéb jogkövetkezményei, így a restitúciós, illetve elszámolási igények azonban

nem érvényesíthetők határidő nélkül, alkalmazásukra csak a fél erre irányuló kérelme alapján, az elévülés, illetve az elbirtoklás korlátai között kerülhet sor. A felperes és a felperesi beavatkozó ezzel ellentétes jogi álláspontja téves.

A felperes 2007. szeptember 20-án kelt fizetési felszólítását a GKT 72/1973. számú állásfoglalásban foglaltakra figyelemmel értékelve az elsőfokú bíróság azt állapította meg, hogy a fizetési felszólítás a szerződés érvénytelensége alapján támasztott felperesi igény azonosítására nem alkalmas, az abban megjelölt jogcím, illetve minősítés pedig nem tekinthető tévesnek, figyelemmel arra, hogy a felperes keresetét is határozottan és kizárólag kártérítési igény érvényesítése iránt terjesztette elő, és csak 2009. május 7-i keresetmódosításában érvényesített először a szerződés semmisségéből eredő igényt, jogszabályba ütközés jogcímén.

A harmadlagos - a szerződés jóerkölcsbe ütközése miatti semmisségéből eredő igény érvényesítésére irányuló - kereset tárgyát képező felperesi követelés tekintetében ezért a felszólítás nem szakította meg az elévülést. Abból következően, hogy a semmis szerződés a megkötésétől kezdődően érvénytelen, a semmisségből eredő igény érvényesítésére a Ptk. 326. § (1) bekezdése és 324. § (1) bekezdése alapján a szerződés aláírásától számított öt éves elévülési időn belül van lehetőség. A felperes ezt a határidőt a szerződés jóerkölcsbe ütközése miatti semmisségéből eredő követelés tekintetében elmulasztotta, ezért az elévülésre figyelemmel a kereset elutasításának volt helye.

Az elsőfokú bíróság a továbbiakban érdemben is vizsgálva a szerződés jóerkölcsbe ütközés miatti érvénytelenségére alapított kereset megalapozottságát, mindenekelőtt rögzítette, a Ptk. 200. § (2) bekezdése (2) fordulata alkalmazása körében kialakult egységes bírói gyakorlat szerint egy szerződés nyilvánvalóan jóerkölcsbe ütközése akkor állapítható meg, ha annak tárgya, tartalma vagy célja a társadalom erkölcsi rosszallását vonja maga után.

A Fővárosi Ítéltábla által a perben született közbenső ítéletet hatályon kívül helyező végzésében, valamint a Kúria mint felülvizsgálati bíróság azonos tárgyú másik perben meghozott Gfv.IX.30.161/2012/7. számú ítéletében foglaltak szerint ugyanakkor az alperes és versenytársai által a szerződéskötést megelőző eljárásban tanúsított kartell magatartás nem teszi a perbeli vállalkozási szerződést tételes jogszabályi rendelkezésbe ütközővé, a jóerkölcsbe ütközés feltételeinek pedig a vállalkozási szerződésre vonatkozóan kell fennállniuk.

A jelen perben született jogerős részítéletében továbbá a Fővárosi Ítéltábla a vállalkozási szerződés tekintetében a felperes által a Ptk. 200. § (2) bekezdése alapján jogszabályba ütközés címén hivatkozott semmisségi okot nem találta megállapíthatónak és a rendelkezésre álló adatok alapján hivatalból sem észlelte a vállalkozási szerződés nyilvánvaló semmisségét, ugyanakkor arra az álláspontra helyezkedett, bár maga a kartell megállapodás úgyis mint jogszabályba ütköző szerződés, nyilvánvalóan sérti a társadalom értékítéletét, ezért egyúttal a jóerkölcsbe is ütközik, ez az egyértelműség a vállalkozási szerződésre már nem vonatkozik.

A felperes és a felperesi beavatkozó a perbeli vállalkozási szerződés nyilvánvalóan jóerkölcsbe ütköző voltát kizárólag arra hivatkozással állította, hogy a vállalkozási szerződést megelőzően létrejött kartell megállapodással megvalósított tisztességtelen piaci magatartás kivívja a társadalom rosszallását, elítélendő, illetve

hogy a felek közötti vállalkozási szerződés megkötéséhez az alperes és versenytársai versenykorlátozó magatartása vezetett, amelynek következtében a szerződés a versenyárnál magasabb értékű vállalkozói díjon került megkötésre. A felperes, illetve a felperesi beavatkozó tehát a jóerkölcsbe ütközés megállapításának alapjául kizárólag azt jelölte meg, hogy a kartell következtében az alperes aránytalan vállalkozói díj kikötését érte el, ugyanakkor többlet tényállási elemre a felperes nem hivatkozott és ilyet nem is bizonyított. Önmagában az aránytalan előny kikötése azonban annak megállapítása esetén sem eredményezi a szerződés jóerkölcsbe ütközését. A rendelkezésre álló adatok alapján pedig a kifejtettekre figyelemmel nem volt megállapítható az, hogy a felek közötti vállalkozási szerződés jellegénél fogva, tárgya, tartalma és célja alapján a társadalom negatív értékítéletét váltaná ki. Az elsőfokú bíróság utalt arra is, tartalmát tekintve a felperes keresete megtévesztésre, illetve feltűnő értékaránytalanságra alapított megtámadási kereset, amelynek az előterjesztésére nyitva álló egy éves határidő azonban már eltelt. Mindezekre figyelemmel az elsőfokú bíróság a keresetet érdemben is megalapozatlannak találta. Az elsőfokú bíróság a pervesztes felperest a Pp. 78. § (1) bekezdése alapján kötelezte az alperes perköltségének megfizetésére, rögzítve azt is, az alperesi jogi képviselő munkadíját a 32/2003. (VIII. 22.) IM rendelet 3. § (2) bekezdés c) pontja alapján a jogerős részítéletben a másodfokú eljárásra megállapított ügyvédi munkadíj összegével azonosan 6.719.638 forint + áfa összegben határozta meg.

Az ítélettel szemben a felperes és a felperesi beavatkozó fellebbezést, az alperes csatlakozó fellebbezést terjesztett elő.

A felperes fellebbezésében az ítélet megváltoztatását, a keresete szerinti ítélet meghozatalát kérte. Korábbi perbeli nyilatkozatait fenntartva a felperes állította, tévedett az elsőfokú bíróság, amikor azt állapította meg, hogy a perbeli vállalkozási szerződés érvénytelenségéből eredő igényét a felperes a 2011. november 7-én kelt keresetmódosításban elkésztett érvényesítette, ezért követelése elévült. E körben ismételten hangsúlyozta, a Fővárosi Ítéltábla ítéletének meghozatalával 2007. augusztus 29-én emelkedett jogerőre a Versenytanács határozata, amely megállapította, hogy az alperes a versenykorlátozás tilalmába ütköző magatartást tanúsított, e határozat jogerőre emelkedésétől 2011. november 7-ig, a vállalkozási szerződés jóerkölcsbe ütköző voltára történő perbeli felperesi hivatkozásig pedig az 5 éves elévülési idő nem telt el.

A felperes változatlanul hivatkozott arra is, önmagában az a körülmény, hogy érvénytelenségi okként csak a peres eljárásban hivatkozott a szerződés jóerkölcsbe ütközésére, nem minősül olyan keresetmódosításnak, ami az ezen a jogcímen érvényesített igény elévülését vonhatná maga után, figyelemmel arra, hogy az eredeti marasztalási kereset az alperesi kartell magatartásból eredő kár megtérítésére irányult, az érvényesíteni kívánt jogként pedig a Ptk. 339. § (1) bekezdése mellett a Ptk. 200. § (2) bekezdését is megjelölte, így a keresetlevél benyújtásával a marasztalási összeg tekintetében megszakadt az elévülés. Ezzel összefüggésben felperes utalt a bírói gyakorlatra, amely szerint az anyagi jogszabályok szerint kell megállapítani azt, hogy egy igény a kereseti kérelem

részének tekinthető-e, márpedig a perbeli esetben a szerződés jóerkölcsbe ütközése tekintetében is az anyagi jogi jogszabályhely a Ptk. 200. § (2) bekezdése. A per tárgyává tett alperesi cselekmény miatt az alperes kártérítésben történő marasztalására irányuló keresetlevél benyújtásával megszakadt a követelés elévülése. 2007. szeptember 20-án kelt felperesi felszólító levél az elsőfokú bíróság álláspontjával szemben a Ptk. 327. § (1) bekezdése szerint ugyancsak megszakította az elévülést, mert maradéktalanul megfelelt a bírói gyakorlatban meghatározott azon követelményeknek, amelyek ehhez szükségesek. Az elsőfokú bíróság e körben elfoglalt jogi álláspontja ezért téves. Téves az elsőfokú bíróság álláspontja azért is, mert a Ptk. 234. § (1) bekezdése szerint a szerződés semmisségére határidő nélkül lehet hivatkozni, ami egyébként is kizárta teszi a szerződés jóerkölcsbe ütközése miatti semmisségére alapított igény elévülését, különös tekintettel arra, hogy a bírói gyakorlat szerint a bíróság olyan okból is megállapíthatja a szerződés semmisségét, amire a felek nem hivatkoznak. A felperes érdemben is vitatta az elsőfokú bíróság jogi álláspontját. Hangsúlyozta, a bírói gyakorlat szerint jóerkölcsbe ütköző a szerződés, ha a közfelfogásban érvényesülő erkölcsi normarendszert súlyosan sérti (BH 2009.106). A perbeli esetben az alperesnek mint vállalkozásnak már a szerződés megkötésekor a közfelfogásban érvényesülő normarendszer szerint kellett volna eljárnia, amit azonban a kartellban való részvétellel megsértett, ez pedig a szerződés jóerkölcsbe ütközése miatti semmisségét eredményezi. Nyilvánvaló, hogy az alperes versenykorlátozó magatartása vezetett a szerződéskötéshez, és hogy az alperes célja az volt, a kartell megállapodással a versenyből eredő összes bizonytalansági tényezőt kiiktassa, és így a szerződés megkötésére a neki legkedvezőbb, „a versenyárnál nyilvánvalóan magasabb mértékű vállalkozási díjon” kerüljön sor. A tisztességes verseny megsértése, a biztos piacszerzés érdekében titokban alakított kartellel, az elvégzett munkával arányos vállalkozói díjon felüli extraprofit megszerzése nyilvánvalóan a társadalom erkölcsi rosszallását vonja maga után, és mint ilyen, a közfelfogásban érvényesülő erkölcsi normarendszert súlyosan megsértő, jóerkölcsbe ütköző szerződés.

Mindezek mellett a felperes véleménye szerint az alperes javára megítélt perköltség eltúlzott, mert a jóerkölcsbe ütközés miatti semmisségre alapított kereseti kérelem vonatkozásában részletes bizonyításra nem került sor, továbbá, mert az alperest a perben kezdettől képviselő jogi képviselő számára „a felperes 2011-es jóerkölcs jogcímén előterjesztett keresetmódosítása” nem eredményezett olyan mértékű munkát, ami az elsőfokú bíróság által megállapított perköltséget indokoltá tenné.

A felperesi beavatkozó fellebbezése elsődlegesen az ítélet megváltoztatására és a kereset szerinti ítélet meghozatalára, másodsorban az ítélet Pp. 252. § (3) bekezdése alapján történő hatályon kívül helyezésére és az elsőfokú bíróság újabb eljárásra és újabb határozat hozatalára utasítására irányult. Mindezek mellett az alperes részére megállapított első fokú perköltség mérséklését is kérte, legfeljebb 1.000.000 forint + áfa összegre.

A felperesi beavatkozó fellebbezése szerint is tévesen állapította meg az elsőfokú bíróság a perbeli vállalkozási szerződés jóerkölcsbe ütközés miatti semmisségére alapított felperesi igény elévülését. Véleménye szerint az elévülés egyrészt azért

nem következett be, mert a felperes már keresetlevelében is hivatkozott az általa érvényesíteni kívánt jogként a Ptk. 200. § (2) bekezdésére, így a kereset előterjesztésével a folyamatban lévő elévülés ezen igény tekintetében is megszakadt. Amennyiben a kereset előterjesztése nem eredményezte volna az elévülés megszakadását, az alperesnek küldött 2007. szeptember 20-án kelt felperesi felszólító levél mindenképpen megszakította az elévülést, mert tartalmazta azt, hogy felperes annak a kárnak a megtérítésére tart igényt, amelyet az alperes és versenytársai versenykorlátozó megállapodása és összehangolt piaci magatartása okozott. E levélből egyértelműen kitűnik, hogy felperes a versenykorlátozó magatartással realizált aránytalan előnyt szeretné visszakapni ami a szerződés jóerkölcsbe ütközés miatti semmissége folytán a Ptk. 237. § (2) bekezdésében foglaltakra tekintettel szolgáltatás nélkül maradt ellenszolgáltatás összegének feleltethető meg. A felperesi beavatkozó részletesen kifejtette, hogy a felperesi felszólító levél maradéktalanul megfelelt a GKT 72/1973. számú állásfoglalás szerint az elévülés megszakadását eredményező írásbeli felszólítással szemben támasztott követelményeknek, mert abból azonosítható volt, hogy a követelés milyen jogviszonyból, illetve tényállásból ered. Véleménye szerint továbbá az elsőfokú bíróság helytelenül jutott arra a következtetésre, hogy miután a felszólító levélben, valamint a keresetben foglalt jogcím és minősítés is határozottan és kizárólag kártérítésre irányult, ezért a GKT állásfoglalás fényében nem lehetett szó téves minősítésről sem. A GKT állásfoglalásból ugyanis nem következik az, hogy a felszólító levelet követő keresetlevelnek már a pontos jogcímet kellene tartalmaznia, így felperesnek már a keresetét a szerződés jóerkölcsbe ütközésére hivatkozással kellett volna előterjesztenie, ugyanakkor a felperesi felszólító levélben közölt adatok alapján az alperes meg tudta állapítani azt, hogy milyen jogviszonyból illetőleg tényállásból származó követelést érvényesít a felperes, a felszólító levelet követő 5 éven belül, 2011. november 7-én kelt keresetváltoztatásban pedig a felszólító levélben foglalt jogcím és minősítés megfelelő pontosításra került. Szó sem lehet tehát elévülésről.

A per érdemére nézve korábbi perbeli nyilatkozatait fenntartva a felperesi beavatkozó az Egri Törvényszék előtt folyamatban lévő azonos tényállású perben beszerzett igazságügyi szakértői véleményre utalva ismételten hangsúlyozta a vállalkozói díj aránytalanságát és azt, hogy ez a díj egy kartell megállapodás következtében lett a szerződés része, „a szerződés célja épp a kartell által biztosított versenyelőny minél teljesebb körű biztosítása és minél magasabb extraprofit megszerzése volt.” Véleménye szerint „nincs olyan civilizált társadalom, amely ezt ne ítélné jóerkölcsbe ütközőnek, egy kartell közbejöttével kötött szerződés jóerkölcsbe ütközése nyilvánvaló, a közvélemény által mélységesen elítélt”. Felperesi beavatkozó is kifogásolta továbbá az alperes javára megítélt perköltség összegét, annak mértékét az alperes jogi képviselő által kifejtett tevékenységre figyelemmel aránytalanul eltúlzottnak tartotta az ügy bonyolultságára, a perben tartott tárgyalások számára, az alperesi jogi képviselő által szerkesztett beadványokra is figyelemmel.

Az alperes csatlakozó fellebbezésében az első fokú ítélet indokolásának pontosítását, illetve kiegészítését kérte annak rögzítésével, hogy a jelen perben a

felperes nem kérheti az alperes saját javára történő marasztalását. A csatlakozó fellebbezés indokaként alperes a közúti közlekedésről szóló 1988. évi I. törvény (Kkt.) 29. § (1) bekezdésére és a jelen perben a felperesi kártérítési igényt elutasító jogerős részítélet felülvizsgálata tárgyában a Kúria által hozott részítélet indokolásában foglaltakra utalva előadta, a Kkt. 29. § (1) bekezdése alapján a Felperesi beavatkozáskizárólagos tulajdonában lévő országos közutak fejlesztése és építetési feladatainak ellátása során a felperes jogosult ugyan a saját nevében eljárni, marasztalást azonban csak a Felperesi beavatkozójavára és nevében kérhet. Ezzel szemben felperes a szerződés jóerkölcsbe ütközés miatti semmisségére alapított keresetében az érvénytelenség jogkövetkezményeként a saját javára kéri kötelezni az alperest a felperes állítása szerint ellentételezés nélkül maradt szolgáltatás visszatérítésére. A felperes az autópálya építésével összefüggésben, építetési feladatkörében eljárva saját javára történő marasztalást azonban nem kérhet, az erre irányuló kereset ezért is megalapozatlan.

Az alperes fellebbezési ellenkérelmében - a csatlakozó fellebbezésében foglaltakat meghaladóan - az elsőfokú bíróság ítéletének helybenhagyását kérte, lényegében helyes indokaira figyelemmel. Véleménye szerint az elévülés körében az elsőfokú bíróság helytállóan állapította meg azt, hogy a 2007. szeptember 20-án kelt, kártérítési igény érvényesítésére irányuló felperesi felszólító levél nem szakította meg az elévülést az utóbb, 2011. november 7-én előterjesztett keresetmódosításban a szerződés nyilvánvalóan jóerkölcsbe ütközés miatti semmisségére alapítva előterjesztett restitúciós igény vonatkozásában. E levélből nem volt megállapítható, hogy felperes a vállalkozási szerződés érvénytelensége jogkövetkezményének érvényesítésére irányuló restitúciós igényt érvényesít azon a ténybeli alapon, hogy a szerződés nyilvánvalóan jóerkölcsbe ütközik. A felszólítás kizárólag kártérítési jogviszonyból eredő igény érvényesítésére irányult, amelynek ténybeli alapját felperes abban jelölte meg, hogy az alperes állítólagos versenykorlátozó magatartásával okozati összefüggésben kára keletkezett. A felszólítás nem tartalmazott a szerződés nyilvánvaló jóerkölcsbe ütközéséből eredő semmissége miatti restitúciós igényből eredő követelést, így e követelés vonatkozásában nem is szakíthatta meg az elévülést. A GKT 72/1973. számú állásfoglalásban, a BH 2008.90 és az EBH 2007.1687 számú eseti döntésekben foglaltakra utalva az alperes továbbá hangsúlyozta, a bírói gyakorlatra tekintettel az írásbeli felszólítás joghatásai a későbbiekben sem terjeszthetők ki a felszólító levélben meg nem jelölt olyan követelésekre, amelyek az eredetileg megfogalmazott igénnyel jogilag nem rokoníthatók, vagy azzal nem állnak szoros jogi összefüggésben. Szoros jogi összefüggés fennállta körében pedig az alapul szolgáló jogviszony jellegének van jelentősége. A perbeli esetben a felperes felszólító levelében kizárólag kártérítési követelést érvényesített, amely igény a szerződés nyilvánvaló jóerkölcsbe ütközése jogcímén később előterjesztett restitúciós igénnyel nem áll olyan szoros jogi összefüggésben, hogy arra nézve is megszakította volna az elévülést.

Az alperes véleménye szerint tévesen és megalapozatlanul állítja a felperes és a felperesi beavatkozó fellebbezésében azt is, hogy a keresetlevél benyújtása a szerződés jóerkölcsbe ütközése miatti semmisségére alapított restitúciós igény

vonatkozásában is megszakította az elévülést. Az eredeti felperesi kereset ugyanis kizárólag kártérítési jogviszonyból eredő kártérítési igény érvényesítésére irányult és csak a 2011. november 7-én kelt beadványában terjesztett elő a felperes a szerződés nyilvánvaló jóerkölcsbe ütközése miatti semmisségére hivatkozással a semmisség Ptk. 237. §-a szerinti jogkövetkezményeinek alkalmazására irányuló kereseti kérelmet. Eddig az időpontig a kereseti kérelemhez kötöttség polgári eljárásjogi alapelvére, továbbá a Pp. 121. § (1) bekezdés c) pontjában foglaltakra és a bírói gyakorlatra figyelemmel a bíróság kizárólag a kereseti kérelem alapjául szolgáló jogviszonyt bírálhatta el (BH 2004.504; EBH 2006.1422), a kártérítésre irányuló kereset előterjesztése ezért sem lehetett alkalmas a szerződés jóerkölcsbe ütközés miatti semmissége jogkövetkezményeinek levonására irányuló igény tekintetében az elévülés megszakítására. Az elévülést továbbá a 2009. április 29-én kelt, május 7-én előterjesztett, a Ptk. 200. § (2) bekezdésére alapítva a szerződés jogszabályba ütközés miatti semmisségére hivatkozással a semmisség jogkövetkezményeinek levonására irányuló kereseti kérelem sem szakította meg, a nyilvánvaló jóerkölcsbe ütközés miatti semmisségből eredő igény vonatkozásában, mert az e két különböző semmisségi ok alapján történő igényérvényesítés egymástól elkülönül, amin az sem változtat, hogy mindkét semmisségi okot a Ptk. 200. § (2) bekezdése tartalmazza. E körben az alperes ismételtén utalt a Kúria azonos tárgyú másik perben meghozott Gfv.IX.30.161/2012/7. számú ítéletére. Az elévülés körében az alperes arra is utalt, véleménye szerint az elévülés megszakadása tekintetében nincs jogi jelentősége annak, hogy a versenytanácsi határozat felülvizsgálata iránti per mikor fejeződött be jogerősen. Továbbá az alperes véleménye szerint az elsőfokú bíróság azt is helytállóan állapította meg ítélete indokolásában, hogy a szerződés jóerkölcsbe ütközés miatti semmisségére hivatkozással előterjesztett felperesi kereset tartalmát tekintve megtámadási kereset, részben megtévesztés, részben feltűnő értékaránytalanság jogcímén, az igényérvényesítési határidő azonban már mindkét esetben eltelt. Az alperes véleménye szerint érdemben sem tévedett az elsőfokú bíróság, amikor a szerződést nem találta nyilvánvalóan jóerkölcsbe ütközőnek, mert álláspontja szerint önmagában az aránytalan előny kikötése annak megállapítása esetén sem eredményezi a szerződés jóerkölcsbe ütközését, mivel a szerződés jellegénél fogva, tárgya, tartalma és célja alapján nem váltja ki a társadalom negatív értékítéletét. A perben tett korábbi nyilatkozatait is fenntartotta. Hangsúlyozta továbbá, a felperesi kereset azért sem vezethetett eredményre, mert az alperesi csatlakozó fellebbezésben kifejtettekre figyelemmel felperes a perbeli legitimációját a jóerkölcsbe ütközés miatti semmisségre alapított igény tekintetében is meghatározó speciális jogszabályi rendelkezések alapján a saját javára nem jogosult a Pp. 122. § (1) bekezdése szerinti marasztalási kereset előterjesztésére. Egyebekben az alperes vitatta, hogy a javára megítélt perköltség eltűzött lenne. Utalt arra is, az elsőfokú bíróság által megítélt ügyvédi munkadíj alig tizede annak, ami a 32/2003. (VIII. 22.) IM rendelet 3. § (2) bekezdés c) pontja szerint a pertárgyérték alapulvételével az alperes jogi képviselőjét megilletné. A fellebbezések ezért e körben is megalapozatlanok.

A fellebbezési tárgyaláson felperes az alperesi csatlakozó fellebbezésben

foglaltakra úgy nyilatkozott, a Kkt. 2007. december 31-i módosítását követően a perben a Felperesi beavatkozójára és nevében érvényesít igényt, perbeli követelését mindig is így tekintette, ennek megfelelően a szerződés jóerkölcsbe ütközése miatt is az állam javára és nevében történik az igényérvényesítés.

A felperesi beavatkozó nem vitatta azt, hogy az érvénytelenség jogkövetkezményének levonására irányuló igény elévülhet, de továbbra is állította, a perbeli esetben az elévülés a fellebbezésében kifejtett okokból nem következett be. Az alperes azt hangsúlyozta, a per korábbi szakaszában is felmerült már a felperes személyének kérdése, akkor felperes a fellebbezési tárgyaláson most előadottakkal ellentétesen nyilatkozott.

A felperes és a felperesi beavatkozó fellebbezése, továbbá az alperes csatlakozó fellebbezése az alábbiak szerint megalapozatlan.

Az elsőfokú bíróság helytálló jogi következtetéssel adott helyt az alperes elévülési kifogásának és utasította el ez okból a keresetet. A Fővárosi Ítéltábla az elsőfokú bíróság e körben kifejtett jogi indokolását mindenben osztotta, ezért az abban foglaltak megisméltése nélkül - a felperes, illetve a felperesi beavatkozó fellebbezésében előadottakra tekintettel - a következőkre mutat rá.

Alaptalanul hivatkozott a felperes fellebbezésében arra, hogy az elévülés kezdő időpontja 2007. augusztus 29. napja, amikor a Versenytanács határozata anyagi jogi értelemben jogerőre emelkedett. Figyelemmel arra, hogy a felperes a perbeli vállalkozási szerződés semmisségére alapított „restitúciós”, illetve elszámolási igényt érvényesít, a Ptk. 326. § (1) bekezdésében foglaltakra tekintettel az elsőfokú bíróság ezen követelés elévülésének kezdő időpontját helytállóan állapította meg a vállalkozási szerződés megkötése 2002. december 23-i időpontjában. A versenytanácsi határozat ellen benyújtott kereset jogerős elutasításának legfeljebb abból a szempontból lehet, illetve van jelentősége, hogy a Versenytanács határozatának felülvizsgálata iránt indult per jogerős befejezéséig az elévülés a Ptk. 326. § (2) bekezdése alapján nyugodott, hiszen a versenysértő cselekmény jogerős ítéletben foglalt végleges megállapításáig az ebből eredő semmisségre alapított követelés menthető okból nem volt érvényesíthető. Az öt éves elévülési időre tekintettel ugyanakkor a versenyjogi jogsértés jogerős megállapításának időpontjától felperesnek az igényérvényesítésre a Ptk. 326. § (2) bekezdésében foglaltakra figyelemmel nem öt, hanem egy év állt rendelkezésére, amit elmulasztott.

A felperes, illetve a felperesi beavatkozó az eljárás során az elévülést megszakító cselekményként hivatkozott a felperes 2007. szeptember 20-án kelt, alperesnek címzett írásbeli felszólítására, a 2007. november 21-i keresetindításra, továbbá a 2009. április 29-én előterjesztett keresetmódosításra.

A 2007. szeptember 20-i felperesi írásbeli felszólítással összefüggésben az elsőfokú bíróság helytállóan értelmezte és alkalmazta a GKT 72/1973. számú állásfoglalást és az e körben kialakult bírói gyakorlatnak is megfelelő álláspontra helyezkedett.

Tény, hogy mind a kártérítési igény, mind a szerződés jóerkölcsbe ütközés miatti semmisségére alapított elszámolási („restitúció”) igény tekintetében a felperes követelésének alapját az alperes versenysértő magatartása képezi, mindkét követelés azonos tényállási eleme az alperes versenyjogi szabályokba ütköző jogellenes magatartása. Ugyanakkor a versenyjogi jogsértésből eredő kártérítési igény és az ugyanezen magatartásból eredő, a perbeli vállalkozási szerződés érvénytelenségére alapított, az érvénytelenség jogkövetkezményének levonására irányuló követelés nem azonos.

A Ptk. 327. § (1) bekezdése alkalmazása körében kialakult bírói gyakorlat szerint olyan felszólítás eredményezi az elévülés megszakadását, amely tartalmazza azokat az adatokat, amelyek alapján a kötelezett a vele szemben támasztott követelést kétségtelenül azonosítani tudja. A követelés teljesítésére irányuló írásbeli felszólítás rendeltetése ugyanis egyrészt az, hogy a kötelezett ne maradjon bizonytalanságban abban a kérdésben, hogy a jogosult támaszt-e követelést vele szemben, értesüljön a jogosult igényérvényesítési szándékáról. Az írásbeli felszólítás további rendeltetése, hogy annak alapján a kötelezett a követelés, valamint az annak alapjául szolgáló jogviszony, illetve tényállás ismeretében mérlegelhesse annak megalapozottságát, dönthessen annak esetleges peren kívüli teljesítéséről.

A felperes 2007. szeptember 20-i írásbeli felszólítása annak tartalma szerint egyértelműen kizárólag kártérítési követelés érvényesítésére irányult, a vállalkozási szerződés jóerkölcsbe ütközés miatti semmisségére, érvénytelenségére alapított követelés érvényesítésére irányuló felszólítást nem tartalmazott. Ugyanígy a 2007. november 21-én előterjesztett felperesi kereset tárgyát is a kereset tartalmából aggálytalanul megállapíthatóan kizárólag kártérítési igény érvényesítése képezte, a kereset nem irányult a jóerkölcsbe ütközés miatt semmis szerződés érvénytelensége jogkövetkezményeinek levonását jelentő követelés érvényesítésére.

Mindezekre figyelemmel a Fővárosi Ítéltábla osztotta az elsőfokú bíróság álláspontját abban a kérdésben, hogy sem a 2007. szeptember 20-i felperesi írásbeli felszólítás, sem a 2007. november 21-én előterjesztett kereset az érvénytelenség jogkövetkezményeinek levonására irányuló felperesi követelés tekintetében nem szakította meg az elévülést.

A 2009. április 29-én kelt - május 7-én előterjesztett -, a vállalkozási szerződés jogszabályba ütközés miatti semmisségére alapított követelés érvényesítésére irányuló keresetmódosítás sem szakította meg az elévülést a szerződés jóerkölcsbe ütközés miatti érvénytelenségéből eredő követelés vonatkozásában. E körben a Fővárosi Ítéltábla osztja a Kúria Gfv.IX.30.161/2012/7. számú határozatában foglaltakra hivatkozással az alperes által a fellebbezési ellenkérelmében is kifejtett jogi álláspontot. Emellett az sem hagyható figyelmen kívül, hogy e keresetmódosítás benyújtására is 2007. augusztus 29-től - a versenytanácsi határozat szerinti alperesi jogsértés megállapításának jogerőre emelkedésétől - számított egy éven túl került sor, ennek jogkövetkezményei ugyanakkor az alperesi elévülési kifogás hiányában nem voltak levonhatók, így e körben az érdemi döntésnek nem volt jogszabályi akadálya.

A perbeli vállalkozási szerződés nyilvánvaló jóerkölcsbe ütközés miatti semmisségére alapított igény elévülése önmagában megalapozta a felperesi kereset elutasítását. A Fővárosi Ítéltábla ezért az első fokú bíróság érdemben elfoglalt jogi álláspontjának felülvizsgálatát szükségtelennek tartja, és erre figyelemmel mellőzi az elsőfokú ítélet indokolásának az ügy érdemére, a perbeli vállalkozás nyilvánvaló jóerkölcsbe ütközése miatti semmisségére vonatkozó következtetéseit, megállapításait.

Ugyanezen okból a Fővárosi Ítéltábla az alperesi csatlakozó fellebbezést is megalapozatlannak találta, azzal a megjegyzéssel, hogy az alperes a megismételt elsőfokú eljárásban a szerződés jóerkölcsbe ütközés miatti semmisségére alapított igény tekintetében nem hivatkozott a felperes igényérvényesítési jogosultsága, keresetösségi joga hiányára, illetve a Kúria által a Kkt. kapcsán kifejtettekre, ezért az első fokú ítélet indokolását nem teszi jogszabálysértővé az, hogy az alperesi csatlakozó fellebbezésben felhozott körülményeket ítélete meghozatalakor nem értékelte, azokra az ítélet indokolásában nem tért ki.

A Fővárosi Ítéltábla az alperes javára megítélt perköltség összegét a felperes és a felperesi beavatkozó fellebbezésében előadottakkal szemben nem találta eltúlzottnak. A fellebbezésekből megállapíthatóan a felperes és a felperesi beavatkozó egyaránt figyelmen kívül hagyta azt, hogy a Fővárosi Ítéltábla részítéletében a szerződés semmisségének megállapítására és a jogkövetkezmények levonására irányuló harmadlagos kereseti kérelmet elutasító ítéleti rendelkezés mellett az első fokú ítélet perköltségre vonatkozó rendelkezését is hatályon kívül helyezte, aminek következtében a hatályon kívül helyezés folytán megismételt eljárásban a jogi képviselők 2007. november 21-i perindítást követően kifejtett tevékenységének egészét kell értékelni, figyelembe venni a munkadíj megállapításakor. Az alperes jogi képviselője által az elsőfokú bíróság előtt a perindítástól kezdődően kifejtett tevékenységre, valamint a tizenegymilliárd forintot meghaladó pertárgyértékre és az ügy bonyolultságára figyelemmel az alperesi jogi képviselő részére 6.719.638 forint + áfa összegben megállapított ügyvédi munkadíj eltúlzottnak semmiképpen nem tekinthető. A felperes és a felperesi beavatkozó fellebbezése ezért e körben sem vezethetett eredményre.

Ugyanakkor a Fővárosi Ítéltábla észlelte azt, hogy az elsőfokú bíróság a 2012. október 29-én 22.G.41.335/2012/10. számú ítélet elleni felperesi beavatkozó fellebbezéssel összefüggésben a beavatkozó illetékmentessége folytán le nem rótt 2.500.000 forint jogorvoslati illeték viseléséről nem rendelkezett a 6/1986. (VI. 26.) IM rendelet 13. § (2) bekezdésében foglaltak szerint.

Mindezekre tekintettel a Fővárosi Ítéltábla az elsőfokú bíróság ítéletét a Pp. 253. § (2) és (3) bekezdései alapján azzal hagyta helyben, hogy a felperesi beavatkozó illetékmentessége folytán le nem rótt 2.500.000 forint jogorvoslati illetéket az állam viseli.

A Fővárosi Ítéltábla a peresztes felperest a Pp. 78. § (1) bekezdése alapján kötelezte az alperes 32/2003. (VIII. 22.) IM rendelet 3. § (5) és (6) bekezdése

alkalmazásával az ügyvédi tevékenységgel arányban állóan mérsékelt összegben megállapított ügyvédi munkadíjból álló másodfokú perköltsége megfizetésére. Az alperes csatlakozó fellebbezése nem vezetett eredményre, ezért az azzal összefüggésben felmerült költségeit az alperes maga viseli.

A felperesi beavatkozóval szemben az alperes külön költségigényt nem érvényesített, továbbá a rendelkezésre álló adatokból nem volt megállapítható, hogy alperesnek a beavatkozással összefüggésben többletköltsége merült volna fel, ezért a Fővárosi Ítéltábla a Pp. 83. § (1) bekezdésében foglaltakra figyelemmel mellőzte a beavatkozó perköltségben történő marasztalását.

Figyelemmel arra, hogy az elsőfokú bíróság 2012. október 29-én meghozott 22.G.41.335/2012/10. számú ítéletét a felperes és a felperesi beavatkozó fellebbezése folytán eljárva a Fővárosi Ítéltábla a Pp. 252. § (2) bekezdése alapján a fellebbezések és az ellenkérelem korlátaira tekintet nélkül helyezte hatályon kívül, a megismételt eljárást követő jogorvoslati eljárásban ismételten fellebbezést előterjesztő felperes a Pp. 51. § (1) bekezdése alapján mentesült az illeték ismételt megfizetése alól. Felperes mentesülése ellenére 2.500.000 forint jogorvoslati illetéket ismételten lerótt, aminek tényét a Fővárosi Ítéltábla az ítélet - írásba foglalást megelőzően kijavított - rendelkező részében csupán megállapította. Egyidejűleg tájékoztatja a felperest, hogy az Itv. 80. § (1) bekezdés f) és i) pontja alapján a mentesülés ellenére lerótt jogorvoslati illetéket az adózás rendjéről szóló 2003. évi XCII. törvény (Art.) adóvisszatérítésre vonatkozó szabályai szerint visszaigényelheti, amiről az adóhatóságot az Itv. 81. § (2) bekezdése szerint ezen határozat elsőfokú bíróság útján történő megküldésével értesíti.

Budapest, 2014. március 6.

Dr. Tibold Ágnes s.k.,
a tanács elnöke

Dr. Felker László s.k.,
s.k.
előadó bíró

Levek Istvánné dr.,
bíró

Fővárosi Ítéltábla
10.Gf.40.623/2013/8.

A Fővárosi Ítéltábla a Dr. ... Ügyvédi Iroda ... által képviselt ... felperesnek, dr. ... ügyvéd (fél címe 1) és az ... Ügyvédi Iroda ... által képviselt ... alperes ellen

kártérítés megfizetése iránt indított perében, amely perbe a felperes pernyertessége érdekében a ... Ügyvédi Iroda ... által képviselt Felperesi beavatkozóa ... útján beavatkozott, a Fővárosi Törvényszék 2013. június 18-án kelt 22.G.41.052/2013/8. számú ítélete ellen előterjesztett fellebbezések, illetve csatlakozó fellebbezés folytán a Fővárosi Ítéltábla 10.Gf.40.623/13/7. számú ítélete kijavítása tárgyában - tárgyaláson kívül - meghozta az alábbi

v é g z é s t:

A Fővárosi Ítéltábla a 2004. március 6-án kelt 10.Gf.40.623/2013/7. számú ítéletének rendelkező részét a következők szerint javítja ki:

A Fővárosi Ítéltábla megállapítja, hogy a felperes mentesülése ellenére lerótt jogorvoslati illeték összege 2.500.000 (Kettőmillió ötszázezer) forint.

A végzés ellen fellebbezésnek nincs helye.

I n d o k o l á s:

A Fővárosi Ítéltábla 2014. március 6-án meghozott 10.Gf.40.623/2013/7. számú ítéletével helybenhagyta a Fővárosi Törvényszék 22.G.41.052/2013/8. számú ítéletét, a felperes mentesülése ellenére lerótt jogorvoslati illeték összegét azonban a tényleges 2.500.000 forinttal szemben tévesen 15.000 forintban állapította meg, amit utóbb hivatalból észlelve a Pp. 224. § (1) bekezdése alapján ítéletét a rendelkező részben foglaltak szerint kijavította.

Budapest, 2014. március 6.

Dr. Tibold Ágnes s.k.
a tanács elnöke

Dr. Felker László s.k.
s.k.

előadó bíró

Levek Istvánné dr.

bíró